

Ese de două ori in septemana:

Joi-a si Duminec'a.

Prețiuul de prenumeratiune:

pre anu intregu . . . 6 fl. v. a.
 „ diumetate de anu . . . 3 fl. v. a.
 „ patrariu de anu . . . 1 fl. 50 cr.

Pentru Romani'a si strainetate:

pre anu intregu . . . 9 fl. v. a.
 „ diumetate de anu . . . 4 fl. 50 cr.

LUMINA.

Fóia bisericesca, scolastica, literaria si economica.

Correspondintiele si banii de prenumeratiune se se adreseze de a dreptulu: Redactiunei „L u m i n a” in Aradu, cancelari'a episcopésca.

Pentru publicatiunile de trei ori, ce contieniu cam 150 de cuvinte (spatiu de 20 sire garmond) tacs'a e 3 fl.; pana la 220 de cuvinte 4 fl. éra mai sus 5 fl., intielegendu-se intr' aceste sume si timbrulu. — Prețiuul publicatiunilor se se anticipe.

Organu oficiale alu eparchiei romane gr. or. aradane.

Invetiamentulu poporalu.

Formarea politica. — Reconstituirea societatii pe temelii liberale este rezultatulu unei reactiuni mai multu ori mai pucinu acute a claselor, ce au fostu lipsite de libertate. Dupa reconstituire, fiindu satisfacute prin libertatea castigata, aceste clase numai au motive, prin care s'ar senti indemnate a iniriuri asupra vietii comune. Ele éra si se alina, urmandu-si ca pana aici lucrarea dilnica indatinata. Dar' nu multa vreme potu urma acésta lucrare pacinica. In societate totu mai este o parte, care din interesu ori prin eurentulu de idei in care se afla totu mai adera la trecutu. Dupa ce s'au molcomitu masele, acésta parte éra si se ivesce la suprafeci'a vietii si anume — in reactiune contra realcatuirii sociale. Ea voiesce se asieze societatea pe temelii, pe care a fostu constituita in trecutu. — Deci lupt'a éra si pornesce: poporulu éra si este indemnatu a luá parte la portarea vietii publice, pentruca se conserveze cascigurile. In deobsee popórele se misca fórté anevoiu in acésta lupta de conservare. Omenii par' a crede, ca nu li se póte luá, ce odata au cascigatu. Numai atunci dar', candu aderintii sistemulu vechiu ataca *de a dreptulu* bazele reconstituirii, poporulu se redica cu intréga sa energia, devenindu adese-ori mai viforosu decâtu in lupt'a sa de reformare, ba abusandu chiar de positi'a sa, — precum am vedutu-o la francezi. Déca inse ataculu este mascatu si numai indirectu indreptatu contra baselor societatii, trebuescu cele neobosite agitatiuni, pentru-ca se scótemu poporulu din molcomi'a sa.

In lupt'a de conservare poporulu nu este dar' aplecatu spre lucrarea politica. Elu numai silitu, numai revoltatu de cutesarea altor'a ori numai sub presiunea morala a claselor mai desvoltate ié parte la viéti'a politica. In aceste casuri apoi elu este intru tóte hotaritu prin impresiunile, sub care se afla. — Cánta vreme elu numai astfelu ié parte la lucrarea politica, nu póte avé si cu atátu mai pucinu senti trebuintia de formarea politica. Elu are si sentiesce acésta trebuintia numai atunci, candu, ajunsu la unu stadiu de desvoltare mai inaltu, este aplecatu a luá din adinsu parte la viéti'a publica.

Cum vine acestu stadiu si care este caracteristic'a lui?

Si astadata trebe se purcedemu din desvoltarea economica. In tóte vremile desvoltarea economica este premis'a celei etice, intoemai precumu cea etica spriginulu celei economice.

Ajungendu a fi liberu, poporulu in tóte privintiele se desvoltá mai grábitu. Candu miscarea sociala este libera ea este totodata mai grabita. Si mai alesu intre desvoltarea economica si libertate legatuinti'a de corelatiune este fórté strinsa. Numai ajunsu la unu anumitu stadiu de desvoltare economica si mai alesu aflandu ca progresulu economicu in lips'a libertatii a devenitu imposibilu, omenii au reconstituitu viéti'a pe temelii liberale. Libertatea ajunge a fi privita numai ca o conditiu-

ne neaparata pentru o mai inalta desvoltare economica. Si intr'adeveru, data fiindu acésta conditiune, desvoltarea economica intra in cea mai grabita miscare. Trecendu unu timpu mai scurtu ori mai indelungatu dupa reconstituire, viéti'a economica ajunge la acelu stadiu, in care numai libertatea nu este destula pentru a face cu putintia o desvoltare mai departe. Omenii incepu a senti trebuintia de asiediaminte, legi si indreptari, de o intréga ocármuire publica, menita in specialu a regulá si favorisá cursulu miscării economice. Candu desvoltarea economica a ajunsu pana la acestu stadiu, candu ómenii sentiescu trebuintia de o ingrigire publica pentru viéti'a economica, ei numai decâtu cêrca se aiba o iniriurie câtu de mare asupra vietii publice. Éra si incepe o lupta de reformatiune, — reformatiune in tóte partile vietii, dar' pornita din viéti'a in specialu economica. Majoritatea hotaritoria a ómenilor este condusa de motive economice: numai pucini ómeni lucréza din motive etice. ²⁾

Au ajunsu popórele europene pana la acestu stadiu de desvoltare? — Nesmintitu! Cu tóte aceste, partea cea mare a populatiunilor europene si astadi numai silita ié parte la viéti'a publica. Cum inse este asta cu putintia? — Numai astfelu, ca ocármuirile n'au lasatu ca trebuinti'a reformelor se fie sentita pana in cele mai de desuptu páturi ale societatii, ei numai decâtu s'au ingrigitu de satisfacerea ei. Acolo, unde acésta satisfacere a lipsitu, vedemu cea mai ferbinte agitatiune. Ca esemplu aducu numai miscarile comunistilor si in deobsee a lucratorilor din tierile mai civilizate. Nemicu, mai vedutu, nu ne aréta decâtu aceste miscari, ca masele numai prin motive economice se lasa indemnate la o miscare mai viua in viéti'a publica.

In lipsa de motive economice poporulu numai dupa presiuni morale se lasa *folositu* spre scopuri politice. O privire asupra vietii nóstre politice este destulu — pentruca se puna capetu tuturor indoielilor. Este departe acestu poporu, precumu sunt departe si alte popóre europene de acelu stadiu de desvoltare, in care se senta aplecare spre iniriurie politica si ca urmare, trebuinti'a formarii politice.

Masele potu fi privite ca unu factoru indiferent, care este hotaritu numai prin iniriurirea claselor sociale mai desvoltate.

Pentru acea intr'aceste clase trebuinti'a formarii politice este atátu de adencu sentita. Formandu minoritatea, ele numai lucrandu impreuna cu poporulu potu se iniriuresca cu destula putere asupra vietii publice. Astfelu ele cêrca a apesá asupra poporului, alu hotári se lucreze impreuna cu densele si privescu invetiamentulu ca celu mai potrivit mediulocu, prin care se iniriuresca asupra

²⁾ Napoleonu I. numai prin acea a potutu deveni autocratu alu celui mai liberalu poporu, ca a satisfacutu tóte trebuintiele. Omenii nu aveau nici unu motivu pentru a iniriuri asupra vietii. Not. Aut.

poporului, respandindu intr'ensulu ideile, de care ense-si sunt conduse in lucrarea lor.

In acésta tendintia sunt ascunse motivele invetiamentului silnicu.

Partidele se lupta pentru iniriurirea asupra invetiamentului. Fiesce-care ar' dorí ca ea se aiba acésta iniriurire, ca ale sale si numai ale sale idei se fie respandite in poporu.

Cestiunea invetiamentului poporalu ajunge a fi cea mai importanta cestiune publica: dar' dorere! totodata ea incéta a fi, ce trebuiesce se fie, o cestiune de cultura, fiindu privita mai alesu ca cestiune politica.

Multe si mari sunt nenorocirile, ce potu se urmeze din acésta tratare profanisatória a invetiamentului. — Este unu nou chipu, in care cei de susu cérca se-si aservésca pe cei de josu.

Dar' nici cu acestu chipu nu vomu putea schimbá cursulu firescu alu vietii.

Nesmintitu invetiamentulu trebe se puna tóta silinti'a intru formarea morala si politica a cetatieniloru. Numai laudabila póte fi numita nisuinti'a, cu care cercamu a impartesi poporulu de bogati'a sufletésca, ce am fostu norocosi a ni cascigá. Ast'a s'o voimu inse si alta nu! Gandulu, care ne conduce in formare politica nu pote se fie altulu decâtu acel'a, ca se desvoltamu facultatile si se inzestramu sufletulu cu cuhoscintie, prin care positi'a omului in viéti'a comuna devine clarificata. Avemu se facemu pe omu capabilu a se hotari insu-si in lucrarea sa politica: avemu se facemu pe ómeni capabili de a lucrá impreuna. Prin formarea facultative si impartesirea unui anumitu gradu de cunoscintie geografice, etnografice, istorice si juridice, — prin o espunere consciintiósa a stariloru sociale, vom ajunge fora multa greutatea la realisarea acestei dorintie.

Pecatuimu inse, celu mai greu pecatu faptuimu, candu in formarea politica ne lasamu condusi de ganduri ascunse si consideratiuni politice, párticulare si in deobscé false. Nu póte fi unu pecatu mai greu decâtu acel'a, candu deja din copilaria inadusimu in viitorii cetatieni capacitatea de a se hotari ensi-si; candu, in locu de a-ii face capabili de judecare nepreocupata, deja in vrist'a frageda din adinsu ii preocupamu de unu anumitu siru de idei prin espunerea neconsciintiósa a stariloru sociale. Astfelu impedecamu cursulu firescu alu desvoltarii intelectuale; astfelu pregatimu cele mai stricacióse frecari sociale. Da, cáci noi numai am pretinsu a favorisá desvoltarea firésca, numai am pretinsu a face pe ómeni capabili de a lucrá impreuna: intr'adeveru am nadusitu inse desvoltarea prin preocuparea spiritelor si ni-am pusu tóta silinti'a intru a face pe ómeni capabili de a traí in vrajmasia unii cu altii.

Cu idei formarea politica n'are a face: ea trebe se se marginésca la espunerea consciintiósa a stáriloru sociale.

Prin idei iniriuresce invetiamentulu numai asupra formarii morale.

Formarea morala. — Intocmai precumu formarea politica face pe ómeni capabili de a lucrá impreuna, formarea morala are se-ii face capabili de a traí impreuna.

Moral'a, dimpreuna cu religiunea sunt premisele vietii sociale. Alcatuita numai pe temeliile de dreptu convietuirea sociala este imposibila. Dreptulu statorésce numai form'a convietuiri, numai conditiunile intre care ómenii au se petróca: ensa-si convietuirea este inse moral'a.

Interesele indémna pe ómeni la convietuire; numai prin inaltiarea religiósá firea lui se redica inse la acea noblétiá, prin care elu este capabilu de convietuire, si numai prin legatuintiele morale, iubirea intre sine, devinu chiaru incapabili de vietuire izolata.

Prin nutrire a acestoru sentieminte invetiamentulu ajunge la culmea menitiunii sale. Zedarnica este bogati'a, zedarnica cultur'a si, déca ar fi religiune care nu este totodata si morala, zedarnica ar fi religiunea fora de morala: bogatiile ducu la desfranere, cultur'a la esagerari, religi'a la indololatria si tóte trei, in lps'a moralei, la discompunere. Legile sunt zedarnice: ele nu potu regulá o viétiá, care a devenitu imposibila.

Aici este deci locul, unde prin idei, puse intr'o lectura potrivita se iniriurimu asupra formarii caracterelor. Iubirea catra bine si scarba in facia cu reulu trebe se fie nutrita din cea mai frageda vrista pana la barbatie. Cu cátu mai multu ne va succede ast'a, dandu vointiei o directia buna, cu atátu mai pucina ostenéla vom avé in regularea vietii. Intre ómeni onesti legile sunt de prisosu.

Déca este sentita trebuinti'a formarii morale!? Nici candu n'au potutu fi vremi, in care ea sa nu fi fostu sentita: ea incepe cu viéti'a sociala. Ea este inse o trebuintia etica, care numai in sufletele ajunse la o desvoltare mai inalta decâtu a nóstra va potea se fie acutu sentita. Trebuintiele economice provóca invetiamentulu poporalu; trebuinti'a formarii intelectuale si acea a formarii politice lu-sustienu: trebuinti'a formarii religionara si a acea a formarii morale nici nu-lu provóca, nici nu-lu sustienu, elu inse numai prin aceste va ajunge la desvoltarea, de care este capabilu.

(Va urmá.)

A.

Adnessu la Nr. 146. din siedinti'a VII.

Nóu'a arondare a protopresbiteratelor din districtulu consistoriului aradamu.

<i>I. Protopresbiteratulu Aradului.</i>		16. Simandu	cu 1686 de suflete
1. Aradu	cu 6020 de suflete	17. Macea	" 1999 "
2. Aradu—Gaiu	941	18. Curticiu	" 4520 "
3. Pecic'a	" 6060	De totu 18 comune cu 30,733 de suflete.	
4. Semlacu	" 1656	<i>III. Protopresbiteratulu Vilagosiului.</i>	
5. Micalac'a	" 1903	1. Vilagosiu	cu 3501 de suflete
6. Mundrulocu	" 1362	2. Covesintiu	" 3501 "
7. Ciceru	" 868	3. Gals'a	" 1333 "
8. Tornea	" 448	4. Musc'a	" 873 "
9. Batania	" 1275	5. Moderatu	" 2395 "
10. Saiteniu	" 2513	6. Agrisiu	" 2545 "
11. Nadlacu	" 2795	7. Araniagu	" 710 "
12. Cianadu	" 2431	8. Drauti	" 1692 "
13. Vásárhely	" 585	9. Dudu	" 1321 "
14. Szentés	" 501	10. Ternov'a	" 2204 "
15. Sombateni	" 2145	11. Pancut'a	" 1546 "
De totu 15 comune cu 31,503 de suflete.		12. Cherechiu	" 1815 "
<i>II. - Protopresbiteratulu Chisineului.</i>		13. F. Varsiandu	700 "
1. Chitichazu	cu 2224 de suflete	14. Comlousiu	" 2868 "
2. Ciaba	" 398	15. Sinite	" 776 "
3. Bichisiu	" 676	16. Curtacheru	" 1850 "
4. Giula Germ.	" 1109	De totu 16 comune cu 29,630 de suflete.	
5. Giula magiara	1478	<i>IV. Protopresbiteratulu Borosineului.</i>	
6. Gy. Varsiandu	1510	1. Boros-Ineu	cu 2673 de suflete
7. Pilu	" 1094	2. Repsegu	" 1203 "
8. Otlaca	" 2116	3. Monereu	" 695 "
9. Sicléu	" 2296	4. Bogsigu	" 1032 "
10. Socódor	" 3698	5. Sicul'a	" 3168 "
11. Chisineu	" 1098	6. Cermeiu	" 1550 "
12. Misca	" 1595	7. Somoschesiu	1902 "
13. Erdeisiu	" 498		
14. Nadabu	" 1645		
15. Ciuteiu	" 1093		

VARIETATI.

× Preasanti'a Sa P. Archiepiscopu si Metropolitu *Teofilu Bendela* cu ocasiunea hirotonirei Sale de arhieru, a facutu urmatórele donatiuni: fondului bisericeii catedrale din Sibiu 200 fl. v. a.; Seminariului Andreianu alu archidiecesei 100 fl. v. a. Bisericeii gr. or. din cetatea Sibului 150. fl. v. a. si fondului scolariu dela acésta biserică 100 fl. v. a.

+ Instalarea Preasantieii Sale a Archiepiscopului si Metropolitului Bucovinei *Teofilu Bendel'a* se va serbá, la Cernauti, in 21 Maiu (2 Iuniu) a. c.

□ (Sinodulu) bisericeii autocefale ortodoxe romane, dupa unu decretu dela 1 Maiu este convocatu spre a lucrá in siedintia ordinara.

+ Viile au suferitu catra sfersitului lui Apriliu mai in tóte partile Europei de bruma si pre a locurea de inghetiu. In Franci'a, spre Rinu mai cu séma vii si pometuri sunt in parte distruse. Frigulu a fostu atátu de intinsu că lastarii de stejari si de nucu au cadiutu prefacenduse in prafu negru ca cumu ar fi fostu arsi. In Romani'a au suferitu viile in mai multe localitati atátu de gerulu de asta iérna câtu si de frigulu de Aprilie. Viile de pe póle din dealulu mare sunt mai tóte degerate. In dealulu Pitestiloru frigulu a atacatu vii'a atátu pe verfuri câtu si pe póle. Agricultorii si specialistii ingrigiati de perderile ce încérca viile din caus'a frigului s'au ocupatu si se ocupa cu aflarea midilóceloru proprie pentru a feri viile. Formarea nouriloru artificiali, aprindiendu paie, pecure si alte substantie care producu fumu multu astufeliu ca se inveluie vii'a in tóte partile, s'au cercatu cu óre care succesu. Podgorenii au indestula practica ca se prevéda déca va cadé brum'a peste nópte; in casu afirmativu n'au decátu se puie focu gramadiloru de paie séu alte substantie deja preparate. In apropiere de Parisu acestu midilocu a feritu de degeratu viile unde a fostu intrebuintiatu. (Rev. scient.)

— „Semanatorulu“ din Barladu, intr'unu articolu de fondu, intr'altele—vorbindu despre starea religioasa a poporului romanu de acolo dice cá: „poporulu in multe comune n'are nici bisericeii nici preoti; dragostea se recesce, credinti'a se impucinéza ér moravurile se inasprescu; dulcéti'a, simplitatea atátu de naturale si caracteristic'a romanului, pucinu câte pucinu dispare. Si cum póte fi altu feliu? Tergurile care se facu in resiedinti'a judetiului se tienu Duminec'a in locu de a se tienea Sambata. Tieranulu nostru in locu de a merge la biserică ca se primésca mangaiere sufletésca si hran'a spirituale, pléca cu caruti'a la tergu luandu si nevast'a ba chiar si copii, inundéza crasmele jidovesci, si se întórce acasa deplorabile, facendu astfeliu din diu'a Dómnului destinata pentru odihna spirituala si corporala o di de scandalu, de depravare si de ruina“. Astfeliu descrie si combate unu diuaru romanescu nemoral'a si nereligiositatea crestiniiloru. O de ar face asemenea si diuaristic'a nóstra de aici!

* * O nóua societate pentru cultur'a poporului romanu s'a formatu in Craiov'a. Dupa diarulu „Albin'a“ de acolo, a organizatu o espositiune de tablouri si obiecte de arte, in scopu de a respandi pe câtu se póte, gustulu beleloru arti, si de a desvoltá in publicu simtiulu frumosului, precumu si de a veni in ajutoriulu scolariiloru fora midiulóce, cu profitulu ce va produce. Espositiunea se face in sal'a liceului de acolo.

= Diu'a de 10. Maiu fiindu aniversarea suirii pe tronu a M. S. Domnitoriului Romaniei, Carolu, s'á serbatu in biseric'a catedrala din Bucuresci unu te-deum la care au asistatu tóte autoritatile civile si militare.

Post'a Redactiunei.

Dni. D. G. in Lugosiu. Spedarea fóiei nu s'a sistatu exoffo, precum credi, ci ne insinuandute póte ca abonentu si pe anulu curinte, la tiparirea de nou a adreeloru omiterea Dtale s'a facutu din nesciintia. Numerii ceruti s'au spédatu.

Prelungire de Concursu

2

pentru postulu vacante docentulu din comun'a Iancahidu pana in 2 Iuniu vechiu a. c. candu si alegerea se va tiené sub condiciunile publicate in fói'a bis. Lumin'a Nr 21, 22 si 23 din a. c. fiinduca la terminulu espiratu nici unu recurinte n'au recuratu. Iancahidu 2 Maiu 1874 v.

Comitetulu parochialu:

In contielegere cu inspectorulu cerc. de scóle Ioanu Popoviciu parochu

Concursu

1

Pentru parochi'a vacanta *Carpinetu* protopresbiteratulu Beiusiului; — emolumintele sunt:

- a.) Pamentu parochialu de 30. cubule semanatura din care $\frac{1}{3}$ e cantoralu.
- b.) Stótele indatinate si cuartiru liberu; numerulu case-loru 100.

Recurentii sunt pofiti a -si tramite recursurile sale instruite dupa dispusetiunile stat. org. la subscrisulu administratoru protopopescu in Beiusiu (Belényes) pana la 25. maiu a. c.; ér alegerea se va tienea in 26. acesteasi luni.

Beiusiu la 8. mai: 1874.

Din incredintiarea comitetului parochialu *Vasilii Papp* adm. protop. al Beiusiului.

Concursu.

1

In urm'a decisiunei Consistoriali dto. 25 Ianuaru a. c. nrulu 568. pl. a devenitu vacante protopresbiteratulu *Beiusiului*: deci pentru deplinirea postulu amintitu se escrie concursu. Dotatiunea e urmatóri'a.

1. Competinti'a protopopésca dela 50 parochie a 2 fl. 10 cr.; in sum'a 105 fl.
2. Conventiunea protopopésca dela fiesce-care comuna, usata in tractulu acést'a, pe anu la 300 fl.
3. Tacs'a pentru licentie de cununia dela fiesce-care trei fl.
4. Salariulu parochiei protopopesci din locu, in suma 200 fl.
5. Cortelu liberu cu o gradina de legume si stol'a indatinata dela 70 de numere.

Recurentii au a produce testimoniu, cá au absolvatu celu pucinu 8 clase gimnasiali cu succesu bunu si deodata cá sunt bine meritati pe terenulu bisericescu si scolasticu.

Recursurile adresate comitetului protopopescu alu Beiusiului, au a se tramite la comisariulu consistorialu *Simeonu Bica*, protopresbiterulu Oradei-mari, la *Oradea-mare*, pana in 6 Iuniu a. c. st. v. éra alegerea va fi in locu, in 9 Iuniu a. c. st. v. —

Datu, in *Beiusiu*, in 2. Maiu a. c. st. v. 1874.

Comitetulu protopresbiteralu.

In contielegere cu dlu. *Simeonu Bica*, protopresbiterulu Oradei-mari, comisariu consistorialu.

Concursu

3

Pentru postulu invetiastorescu in comuna Balintiu tractulu protteralu alu Hasiasiului pana in 2. Iunie a. c. candu va fi si alegerea. —

Doritorii de-a ocupá acestu postu au a subscrerne recoursele adresate comitetului parochialu din Balintiu subscrisulu inspectoru scolaru in Leocusesci, instruite cu testimoniu despre absolvarea preparandiei, despre esamenulu de calificatiune, de moralitate, si totodata aspirantii la acestu postu se aiba cunoscentie despre limb'a germana si intru un'a din Domineci séu serbatori a se presentá la biserică pentru a dovedi desteritatea in tipicu si cantu.—

Emolumintele legate la acestu postu sunt: 100 fl. v. a. 6 orgii de lemne, 4 jugere de pamentu aratoriu si cuartiru liberu cu gradina de unu jugeru de legumi. —

Balintiu in 25. Apriliu 1874.

Comitetulu parochialu.

In contielegere cu Dlu Insp. Adam Ros'a. —